

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПАРТИКОЛОГІЯ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

CRAMINAL LAW PARTICOLOGY: THE BEGINNING

Гуртовенко О.Л., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права

Національний університет «Одеська юридична академія»

В статті аналізуються ключові питання кримінального права, а саме започаткування такого напрямку, як кримінально-правова партикологія.

Залученість – це оптимальний зв'язок (оптимальні зв'язки) між сутностями. Відчуженість – це недостатність зв'язку (зв'язків) між сутностями. Перенасиченість – це надмірність зв'язку (зв'язків) між сутностями. Це зовнішні види залученості, відчуженості і перенасиченості. Зв'язок має кількісні і якісні характеристики. Існують також внутрішня залученість, відчуженість і перенасиченість. Внутрішня залученість – це оптимальні показники кількісних і якісних характеристик сутності в її межах. Внутрішня відчуженість – це недостатні показники кількісних і (або) якісних характеристик сутності в її межах. Внутрішня перенасиченість – це надмірні показники кількісних і (або) якісних характеристик сутності в її межах. Відчуженість і перенасиченість не існують одна без одної, як мінімум, в тому сенсі, що за наявності певної недостатності має місце певна надмірність і навпаки. Отже, має місце таке явище, як відчуженість-перенасиченість.

Залученість, відчуженість і перенасиченість є характеристиками життєдіяльності людини і суспільства, а також всіх або частини компонентів життєдіяльності живої природи, відмінної від людини і суспільства. В межах антропологічних залученості, відчуженості і перенасиченості існують юридичні, зокрема, кримінально-правові зовнішні і внутрішні залученість, відчуженість і перенасиченість.

Восени 2018 р. автору цієї публікації спало на думку, що вчення про залученість, відчуженість і перенасиченість в життєдіяльності людини і суспільства доречно назвати партикологією (антропологічною). Як відразу виявилось за допомогою Google, раніше слово 'particology' використовувалось, як мінімум, в лінгвістиці, біології і фізиці.

Антропологічна партикологія спрямована на ствердження антропологічної залученості і протидію антропологічним відчуженості і перенасиченості. Ця партикологія (проявом якої є юридична, зокрема, кримінально-правова партикологія) для створення, підтримання і зміни антропологічної залученості використовує принцип і метод антропологічної залученості. Проявами зазначеного принципу є принцип і метод юридичної, зокрема, кримінально-правової залученості. Застосування цих принципів і методу здатне призвести до підвищення ефективності права. Допоможуть змістовні асоціації, пов'язані із словами «залученість», «відчуженість» і «перенасиченість». При перевірці положень права на відповідність принципу правової певності приділятиметься більше уваги біологічному, соціальному, психологічному, духовному, технологічному станам людини, які виникають під впливом права. Наприклад, позитивним і негативним емоціям, соціальним зручностям і незручностям, викликаним правом.

Ось декілька простих прикладів кримінально-правової залученості: наявність концепції фактичної помилки, відсутність вчинення певного кримінального правопорушення, інститут обставини, що виключають злочинність діяння, примирна кримінально-правова парадигма, відновне правосуддя.

Ось декілька простих прикладів кримінально-правових відчуженості і перенасиченості: створення, дослідження положень кримінального права, кваліфікація на підставі положень кримінального права, реалізація положень кримінального права за принципом і методом «генератор випадкових патернів», а також неправильні рішення і поведінка, які стали наслідком застосування таких принципів і методу; неналежна забезпеченість кримінального права; кримінально-правове «засилля»; «приватизація» кримінального права; «одинокість» позиції суб'єкта у сфері кримінального права; недостатність або надмірність положень кримінального права, відчуженість (від нормального стану речей) і перенасиченість (насиченість різноманітними негативними явищами), які є наслідками кримінального правопорушення.

Всі компоненти кримінального права мають позитивні і негативні характеристики. Тому вони тією чи іншою мірою перебувають як в ситуаціях кримінально-правових, юридичних, антропологічних залученості, так і в ситуаціях кримінально-правових, юридичних, антропологічних відчуженості і перенасиченості.

Ключові слова: залученість, відчуженість, перенасиченість, партикологія, кримінальне право.

The article analyzes the topical issue of criminal law, namely, foundation of such an approach as criminal law particology.

Involvement is the optimal relation (optimal relations) between beings. Estrangement is the insufficiency of relation (relations) between beings. Oversaturation is the excessiveness of relation (relations) between beings. Involvement, estrangement and oversaturation named are external ones. Relation has quantitative and qualitative characteristics. Internal involvement, estrangement and oversaturation exist too. Internal involvement is the optimal indicators of quantitative and qualitative characteristics of the being within it. Internal estrangement is the insufficient indicators of quantitative and qualitative characteristics of the being within it. Internal oversaturation is the excessive indicators of quantitative and qualitative characteristics of the being within it. Estrangement and oversaturation do not exist without each other, at least in the sense that if a certain insufficiency exists, then a certain excessiveness exists too and vice versa. Thus, there is such a phenomenon as estrangement-oversaturation.

Involvement, estrangement and oversaturation are the characteristics of the life of human and society, as well as all or part of the components of the life of wildlife different from human and society. Within the anthropological involvement, estrangement and oversaturation exist legal, in particular, criminal law external and internal involvement, estrangement and oversaturation.

In the fall of 2018, it occurred to the author of this publication that the doctrine of involvement, estrangement and oversaturation in the life of human and society should be called particology (anthropological). As it turned out at once though Google, the word 'particology' was used at least in linguistics, biology and physics earlier.

Anthropological particology aims at establishing anthropological involvement and countering anthropological estrangement and oversaturation. This type of particology (a manifestation of which is legal, in particular, criminal law particology) uses the principle and method of anthropological involvement to create, maintain and change anthropological involvement. The principle and method of legal, in particular, criminal law involvement are manifestations of the principle and method of anthropological involvement. The application of these principle and method can increase the effectiveness of law. Meaningful associations related to the words 'involvement', 'estrangement' and 'oversaturation' will be helpful. When checking law provisions for compliance with the principle of legal certainty, more attention will be paid to the biological, social, mental, spiritual, technological human statuses arising under the influence of law. For example, good and bad emotions, social conveniences and inconveniences caused by law.

Some simple examples of criminal law involvement are: the existence of the concept of actual error, absence of committing a certain criminal offense, institution of circumstances excluding criminality of an action, reconciliation paradigm, restorative justice.

Some simple examples of criminal law estrangement and oversaturation are: making, research of provisions of criminal law, qualification on the basis of provisions of criminal law, implementation of provisions of criminal law by the principle and method of 'random patterns generator',

as well as wrong decisions and behavior resulted from the application of these principle and method; inadequate security of criminal law; criminal law dominance; 'loneliness' of the subject's approach in the field of criminal law; insufficiency or excessiveness of criminal law provisions; estrangement (from the normal state of affairs) and oversaturation (saturation with various negative phenomena) as consequences of a criminal offense.

All components of criminal law have positive and negative characteristics. Therefore, each of them to some extent belong both to situations of criminal law, legal, anthropological involvement, and situations of criminal law, legal, anthropological estrangement and oversaturation.

Key words: involvement, estrangement, oversaturation, particology, criminal law.

В цій статті в цілому під сутностями маються на увазі будь-які компоненти світобудови і світобудова. Бувають такі види зв'язків між сутностями: оптимальний (тобто збалансований, належний) і неоптимальний (тобто незбалансований, неналежний). Залученість – це оптимальний зв'язок (оптимальні зв'язки) між сутностями. Як видається, залученість і баланс (збалансованість) між сутностями – це одне і те саме. Неоптимальний зв'язок між сутностями поділяється на відчуженість і перенасиченість. Відчуженість – це недостатність зв'язку (зв'язків) між сутностями. Перенасиченість – це надмірність зв'язку (зв'язків) між сутностями. Ось більш детальні дефініції. Відчуженість – це недостатність рівня зв'язку оптимального виду (зв'язків оптимальних видів) між сутностями, і (або) відсутність зв'язку оптимального виду (зв'язків оптимальних видів) між сутностями, яка призводить до недостатності зв'язку між сутностями, і (або) наявність неоптимального (тобто зайвого) зв'язку (неоптимальних, тобто зайвих зв'язків) між сутностями, яка призводить до недостатності зв'язку між сутностями. Перенасиченість – це надмірність рівня зв'язку оптимального виду (зв'язків оптимальних видів) і (або) відсутність зв'язку оптимального виду (зв'язків оптимальних видів) між сутностями, яка призводить до надмірності зв'язку між сутностями, і (або) наявність неоптимального (тобто зайвого) зв'язку (неоптимальних, тобто зайвих зв'язків) між сутностями, яка призводить до надмірності зв'язку між сутностями. Кожен зазначений зв'язок є взаємною роллю сутностей.

На підставі наведених дефініцій здатне скластися враження, що може мати місце або тільки оптимальний, або тільки неоптимальний зв'язок між сутностями. Це не так, і хоча відповідна ідея прямо не викладається в наведених дефініціях, вона впливає із них шляхом системного тлумачення на підставі світобачення. Між двома доволіно взятими сутностями завжди існує хоча би один належний і хоча би один неналежний зв'язок. Ось пояснення. Зв'язок між сутностями буває як об'єктивним, так і суб'єктивним (таким, що існує в психіці людини), як реальним, так і потенційним. Візьмемо, наприклад, такі сутності, як справедливість і туманність Кіля. На перший погляд між цими сутностями відсутній зв'язок. Але він є. Факт усвідомлення того, що справедливість і туманність Кіля – це різні сутності, є зв'язком між ними. Зв'язком, який існує в психіці людини. Може виникнути запитання: як бути із сутностями, які поки що не виникли, але можуть виникнути, і сутностями, про які людина поки що не знає? Завжди існує можливість того, що відповідні сутності виникнуть, і ймовірність того, що людина дізнається про існування сутності. Тоді виникне реальний зв'язок між такою сутністю та іншими сутностями. До настання такого моменту існує потенційний зв'язок між такою сутністю та іншими сутностями у виді можливості виникнення реального зв'язку між ними. Ймовірно, не існує такого питання, з приводу якого у всіх, хто жив, живе, буде жити існувала би однакова точка зору. І зараз можна знайти людину, яку неможливо буде переконати, що Сонце не обертається навколо Землі (не кажучи вже про пояснення обертання різних тіл навколо спільного для них центру мас). Щодо будь-якого питання потенційно може виникнути хоча б одна неправильна точка зору. І такий потенціал також є зв'язком. Неналежним, звичайно (ідея про те, що будь-яка сутність має як позитивне, так і негативне значення для життєдіяльності людини і суспільства вида-

ється правильною, але тут не обговорюється у зв'язку із великим обсягом відповідної теми). Спочатку може здатися, що наведений підхід є надуманим. Втім очевидно, що суб'єктивне нічим не гірше, ніж об'єктивне, потенційне нічим не гірше, ніж реальне. Ці «рівноправні» компоненти світобудови. У цьому зв'язку в наведених дефініціях містяться застереження. Це вказівки на те, що відповідний вид неоптимального зв'язку є зайвим. Тепер сенс цієї вказівки набуває статус поясненого.

Якщо має місце певна недостатність, то має місце і певна надмірність. Так само якщо має місце певна надмірність, то має місце і певна недостатність. Відчуженість – це наявність недоліку, насиченість недоліком, що також є підстави називати перенасиченістю недоліком. Перенасиченість – це наявність недоліку, відчуженість від оптимальності (тобто збалансованості, належності), що також є підстави називати відчуженістю від оптимальності (тобто збалансованості, належності). В цьому сенсі відчуженість і перенасиченість не існують одна без одної і утворюють таке явище, як відчуженість-перенасиченість. Відчуженість і перенасиченість в сенсі цих слів, про які йдеться в запропонованих дефініціях, також часто співіснують.

В зазначеному контексті межа між зв'язками може розглядатися, як умовна. З огляду на це в наведених дефініціях можна було використовувати однину – «зв'язок». Але межу є можливість провести (хоча часто це складно), тому в наведених дефініціях для більшої точності було використано і однину – «зв'язок», і множину – «зв'язки».

Може скластися враження, що повинна існувати така класифікація видів неналежного зв'язку між сутностями: замалий, завеликий, викривлений. В наведеній класифікації не йдеться про такий вид неналежного зв'язку, як викривлення. Ось пояснення. Явище відчуженості (недостатності насиченості, сили, енергії, інтенсивності, роботи і т. ін.) зв'язку між сутностями є ширшим, ніж такі явища, як замалий, занадто слабкий зв'язок між сутностями. Явище перенасиченості (надмірності насиченості, сили, енергії, інтенсивності, роботи і т. ін.) зв'язку між сутностями є ширшим, ніж такі явища, як завеликий, занадто сильний зв'язок між сутностями. Відчуженість, перенасиченість і викривлення є сутностями, які не можуть бути видами в межах певної класифікації. Одні люди під викривлення розуміють недоліки будь-якого виду, інші – ті чи інші види недоліків. Як би там не було, будь-яке викривлення є відчуженістю, перенасиченістю. На викладене не впливає те, що слова «недолік» і «недостатній» в ряді мов є однокореневими, як і будь-які інші подібні філологічні обставини, хоча часом це може ускладнювати формулювання, роз'яснення і усвідомлення теми.

Вище йшлося про види залученості, відчуженості і перенасиченості у сфері зв'язків між сутностями. Це зовнішні види залученості, відчуженості і перенасиченості. Крім того, бувають такі стани, як внутрішні залученість (збалансований, оптимальний стан), відчуженість і перенасиченість (незбалансовані, неоптимальні стани) – це залученість сутності в себе (самозалученість), відчуженість сутності від себе (самовідчуженість) і перенасиченість сутності собою (самоперенасиченість).

Відчуженість і перенасиченість є дисбалансами. Як видається, відповідна класифікація дисбалансів в об'єктивному і суб'єктивному вичерпується відчуженістю і перенасиченістю.

Вчення про склад злочини і в цілому склад правопорушення є узагальненням, яке можна розповсюдити на зв'язки між сутностями і стан сутності. Так, зв'язок між сутностями може мати, зокрема, просторові, часові ознаки, характеризуватися способом, знаряддями, засобами, обстановкою. Зазначені зв'язок між сутностями і стан сутності мають кількісні і якісні характеристики. Залученість характеризується оптимальними кількісними і якісними характеристиками зазначених зв'язку, а також стану сутності, що передбачає баланс між такими характеристиками. При відчуженості і перенасиченості мають місце відхилення від оптимальних кількісних і (або) якісних характеристик зазначених зв'язку, а також стану сутності. Відчуженість характеризується недостатніми кількісними і (або) недостатніми якісними характеристиками зазначених зв'язку, а також стану сутності. Перенасиченість характеризується надмірними кількісними і (або) надмірними якісними характеристиками зазначених зв'язку, а також стану сутності. При відчуженості і перенасиченості існує дисбаланс між, з одного боку, кількісними і, з іншого боку, якісними характеристиками зазначеного зв'язку (наприклад, кількості сутності в певній системі замало, хоча її якість є належною; або нестача кількості сутності в певній системі компенсується шляхом надмірної напруги такої сутності) або в межах кількісних і (або) якісних характеристик стану сутності.

У формальній логіці виділяються непорівнянні і порівнянні поняття. Порівнянні поняття поділяються на несумісні поняття (їх обсяг не збігається) і сумісні поняття (їх обсяг збігається принаймні частково; це тотожні поняття, перехресні поняття і підпорядковані поняття).

Такі зіставлення понять є характеристикою людських ідей. А ідеї є похідними від сутностей (тобто об'єктивних і суб'єктивних компонентів світобудови), які і відображаються в ідеях. У цьому зв'язку є дивним, що випадає з уваги такий факт: будь-які сутності – і об'єктивні, і суб'єктивні – підлягають наведеній вище класифікації. Тотожні сутності – це трансформери, тобто сутності, які мають різні прояви. Трансформери бувають об'єктивними, як-то технологічні пристрої, які можна збирати і розбирати, речовини, які можна приводити в різні стани (твердий, рідкий, газоподібний і т. ін.), і суб'єктивними, як-то ідеї, оскільки ідеї є можливість тлумачити. Прояви трансформерів є видами сутностей. Наведена класифікація є однією із класифікацій сутностей. Такий класифікації відповідає одна із класифікацій видів форм балансів і дисбалансів, яку варто запропонувати. Зазначені форми можуть бути як формами балансів, так і формами дисбалансів – залежно від того, що ними об'єктивно і суб'єктивно охоплено з огляду на зміст охопленого – баланс або дисбаланс. Можливо, класифікація видів форм балансів і дисбалансів, яка ґрунтується на співвідношенні сутностей за обсягом, і на виділенні внутрішніх залученості, відчуженості і перенасиченості, є однією із всеохоплюючих класифікацій форм балансів.

Зв'язок між непорівнянними сутностями і зв'язок між несумісними сутностями є роллю сутностей у виді відсутності взаємного охоплення.

Залученість непорівнянних сутностей і залученість несумісних сутностей (іншими словами, залученість між непорівнянними сутностями і залученість між несумісними сутностями, залученість їх зв'язку) – це оптимальна роль сутностей у виді відсутності взаємного охоплення. Наприклад, ситуація, коли оптимальна відстань між фізичними тілами призводить до ефективності або забезпечує безпеку у сфері життєдіяльності людини і суспільства.

Відчуженість непорівнянних сутностей і відчуженість несумісних сутностей (іншими словами, відчуженість між непорівнянними сутностями і відчуженість між несумісними сутностями, відчуженість їх зв'язку) – це недостатня роль сутностей у виді відсутності взаємного охоплення. Наприклад, ситуація, коли завелика відстань між фізич-

ними тілами призводить до неефективності або створює небезпеку у сфері життєдіяльності людини і суспільства. Скажімо, має місце недостатня кількість енергійності зв'язку (замало носіїв зв'язку досягає цілі і (або) носії зв'язку при досягненні цілі втрачають належну енергію), надходить замало інформації, сигнал надходить занадто повільно.

Перенасиченість непорівнянних сутностей і перенасиченість несумісних сутностей (іншими словами, перенасиченість між непорівнянними сутностями і перенасиченість між несумісними сутностями, перенасиченість їх зв'язку) – це надмірна роль сутностей у виді відсутності взаємного охоплення. Наприклад, ситуація, коли замала відстань між фізичними тілами призводить до неефективності або створює небезпеку у сфері життєдіяльності людини і суспільства.

Зв'язок між тотожними сутностями є роллю сутностей у виді повного взаємного охоплення (тобто збігу).

Залученість тотожних сутностей (іншими словами, залученість між тотожними сутностями, залученість їх зв'язку) – це оптимальна роль сутностей у виді повного взаємного охоплення. Наприклад, ситуація, коли оптимальне за швидкістю (своєчасне) перетворення технологічного пристрою з одного прояву в інший призводить до ефективності або забезпечує безпеку у сфері життєдіяльності людини і суспільства.

Відчуженість тотожних сутностей (іншими словами, відчуженість між тотожними сутностями, відчуженість їх зв'язку) – це недостатня роль сутностей у виді повного взаємного охоплення. Наприклад, ситуація, коли більш повільне, ніж оптимальне за швидкістю, перетворення технологічного пристрою з одного прояву в інший призводить до неефективності або створює небезпеку у сфері життєдіяльності людини і суспільства.

Перенасиченість тотожних сутностей (іншими словами, перенасиченість між тотожними сутностями, перенасиченість їх зв'язку) – це надмірна роль сутностей у виді повного взаємного охоплення. Наприклад, ситуація, коли більш швидке, ніж оптимальне за швидкістю, перетворення технологічного пристрою з одного прояву в інший призводить до неефективності або створює небезпеку у сфері життєдіяльності людини і суспільства.

Приклади наведених нижче видів залученості, відчуженості і перенасиченості можна зрозуміти на підставі такої самої методології.

Зв'язок між перехресними сутностями є роллю сутностей у виді часткового взаємного охоплення.

Залученість перехресних сутностей (іншими словами, залученість між перехресними сутностями, залученість їх зв'язку) – це оптимальна роль сутностей у виді часткового взаємного охоплення.

Відчуженість перехресних сутностей (іншими словами, відчуженість між перехресними сутностями, відчуженість їх зв'язку) – це недостатня роль сутностей у виді часткового взаємного охоплення.

Перенасиченість перехресних сутностей (іншими словами, перенасиченість між перехресними сутностями, перенасиченість їх зв'язку) – це надмірна роль сутностей у виді часткового взаємного охоплення.

Зв'язок між підпорядкованими сутностями є роллю сутностей у виді підпорядкування між ними, тобто роллю однієї сутності у виді повного охоплення іншої сутності, іншими словами, роллю однієї сутності у виді повного охоплення іншою сутністю.

Залученість підпорядкованих сутностей (іншими словами, залученість між підпорядкованими сутностями, залученість їх зв'язку) – це оптимальна роль сутностей у виді підпорядкування між ними. Однобоко, але показово можна сказати, що така залученість проявляється оптимальною роллю сутності в системі, до якої відноситься така сутність.

Відчуженість підпорядкованих сутностей (іншими словами, відчуженість між підпорядкованими сутностями, відчуженість їх зв'язку) – це недостатня роль сутностей у виді підпорядкування між ними. Однобоко, але показово можна сказати, що така відчуженість проявляється недостатньою роллю сутності в системі, до якої відноситься така сутність.

Перенасиченість підпорядкованих сутностей (іншими словами, перенасиченість між підпорядкованими сутностями, перенасиченість їх зв'язку) – це надмірна роль сутностей у виді підпорядкування між ними. Однобоко, але показово можна сказати, що така перенасиченість проявляється надмірною роллю сутності в системі, до якої відноситься така сутність.

Внутрішня залученість – це оптимальні показники кількісних і якісних характеристик сутності в її межах. Внутрішня відчуженість – це недостатні показники кількісних і (або) якісних характеристик сутності в її межах. Внутрішня перенасиченість – це надмірні показники кількісних і (або) якісних характеристик сутності в її межах.

Залученість, відчуженість і перенасиченість є ситуаціями (іншими словами, компонентами, характеристиками) життєдіяльності.

Відчуженість є проявом порушення необхідності, тобто щетини Епштейна в широкому оновленому сенсі слова (об'єктивно, а також в сенсі засобу – принципу і методу). Перенасиченість є проявом порушення достатності, тобто бритви Оккама (об'єктивно, а також в сенсі засобу – принципу і методу). Терміни «необхідність» і «достатність» тут використано не в формально-логічному в сенсі, а в тому, в якому ці слова використовуються, наприклад, в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) [1].

Як видається, наведені дефініції залученості, відчуженості і перенасиченості відрізняються від інших уявлень про залученість, відчуженість і перенасиченість простою, уніфікованістю дефініцій між собою та можливістю їх безпосереднього використання в різних сферах життєдіяльності людини і суспільства.

Швидше за все, оптимальний і неоптимальний зв'язок між сутностями, а також в межах сутності і, відповідно, залученість, відчуженість і перенасиченість існують саме в життєдіяльності людини і суспільства. Як видається, виділяти такі оптимальний і неоптимальний зв'язок між сутностями, залученість, відчуженість і перенасиченість в неживій природі було би надуманим, оскільки в такій природі все є природним (автору цієї публікації є сенс вибачитись за україномовну тавтологію). В подальшому підлягає з'ясуванню, чи існують і, відповідно, чи підлягають виділенню оптимальний і неоптимальний зв'язок між сутностями, залученість, відчуженість і перенасиченість в тому чи іншому компоненті живої природи, відмінному від людини і суспільства. Ймовірно, так. Оскільки в протилежному випадку навіщо було би виділяти, наприклад, поняття «хвороба живого організму, відмінного від людини», і займатися профілактикою та лікуванням таких хвороб, тобто створювати і підтримувати сферу, повноваження (зокрема, юридичні) людей і похідних від них суб'єктів суспільства в якій є просто рефлексією одного із компонентів біологічної балансології – напряму, який варто виділяти і розвивати.

Запити в цілях вузьких ситуацій призводять до того, що в дослідницьких роботах вчених і практиків з питань кримінального права (як і чималої кількості інших наук) домінують позитивізм, редукціонізм, казуїстика, зустрічається засилля «кейсового» підходу (втім в ряді сфер має місце нестача «кейсового» підходу, як і тих чи інших його характеристик). Це є дисбалансом між конкретним і абстрактним, окремим і загальним, диференціацією та інтеграцією, оскільки в кримінальному праві рівною мірою існує теоретико-прикладна потреба в дослідженні

іншого (зокрема, соціально-психологічного, економічного) і більш широкого (холізм і т. ін.) характеру. Звернення до об'єктивних і суб'єктивних ознак явищ залученості, відчуженості і перенасиченості частково усуває зазначену диспропорцію.

Кримінальне право і його компоненти є сутностями. Кримінальне право відноситься до безлічі систем. Компоненти кримінального права відносяться до такої системи, як кримінальне право, і до всіх систем, до яких відноситься кримінальне право. Між внутрішнім і зовнішнім має існувати баланс, що стосується і кримінального права.

Існують юридичні, зокрема, кримінально-правові залученості, відчуженості і перенасиченості. В цих поняттях йдеться про роль юриспруденції, зокрема, кримінального права в життєдіяльності людини і суспільства, а також про внутрішній стан юриспруденції, зокрема, кримінального права.

Дефініції юридичних, зокрема, кримінально-правових, залученості, відчуженості і перенасиченості надаються на підставі наведених вище загальних дефініцій залученості, відчуженості і перенасиченості.

Зовнішня кримінально-правова залученість – це оптимальний зв'язок між кримінальним правом/компонентом (компонентами) кримінального права та іншими сутностями. Зовнішня кримінально-правова відчуженість – це недостатній зв'язок між кримінальним правом/компонентом (компонентами) кримінального права та іншими сутностями. Зовнішня кримінально-правова перенасиченість – це надмірний зв'язок між кримінальним правом/компонентом (компонентами) кримінального права та іншими сутностями.

Різні формулювання (не тільки математичні, фізичні і подібні формули) є мистецтвом тавтологій. З урахуванням цього можна для надання яснішого уявлення надати, наприклад, такі дефініції.

Зовнішня підпорядкована кримінально-правова залученість (відповідна залученість кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права) – це оптимальна роль кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права в системі (системах), до якої (яких) відноситься кримінальне право, а також до яких відноситься компонент (відносяться компоненти) кримінального права.

Зовнішня підпорядкована кримінально-правова відчуженість (відповідна перенасиченість кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права) – це недостатня роль кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права в системі (системах), до якої (яких) відноситься кримінальне право, а також компонент (компоненти) кримінального права.

Зовнішня підпорядкована кримінально-правова перенасиченість (відповідна відчуженість кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права) – це надмірна роль кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права в системі (системах), до якої (яких) відноситься кримінальне право, а також компонент (компоненти) кримінального права.

Внутрішня кримінально-правова залученість (відповідна залученість кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права) – це оптимальні показники кількісних і якісних характеристик кримінального права в його межах, а також оптимальні показники кількісних і якісних характеристик компонента (компонентів) кримінального права в його (їх) межах.

Внутрішня кримінально-правова відчуженість (відповідна залученість кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права) – це недостатні показники кількісних і якісних характеристик кримінального права в його межах, а також недостатні показники кількісних і якісних характеристик компонента (компонентів) кримінального права в його (їх) межах.

Внутрішня кримінально-правова перенасиченість (відповідна залученість кримінального права, а також компонента (компонентів) кримінального права) – це надмірні показники кількісних і якісних характеристик кримінального права в його межах, а також надмірні показники кількісних і якісних характеристик компонента (компонентів) кримінального права в його (їх) межах.

Суб'єкти суспільства є видом компонентів суспільства. Залученість, відчуженість і перенасиченість суб'єкта, зокрема, суб'єкта у світлі його зв'язку з кримінальним правом, є поняттями, які позначають роль суб'єкта в ситуації у сфері життєдіяльності людини і суспільства (ситуація є системою). Суб'єктом є, як мінімум, людина і похідні від людини соціальні утворення, тобто соціальні групи. Наприклад, колектив, страта, юридична особа, територіальна громада, держава, міжнародна міжурядова організація; можливою є поява космічних суб'єктів соціальних відносин (зокрема, суб'єктів злочинів), як-от планета, система природних космічних тіл (наприклад, зоряна система), система штучних космічних тіл, система природних і штучних космічних тіл, галактика. Суб'єктом може стати і гіпотетичний штучний інтелект майбутнього.

До компонентів кримінального права відносяться і суб'єкти суспільства (включаючи гіпотетичний штучний інтелект майбутнього) у світлі їх зв'язку з кримінальним правом. Таких суб'єктів можна назвати суб'єктами кримінально-правового права. Сам факт існування кримінального права впливає практично на всіх суб'єктів суспільства. Їх життєдіяльність перебуває під впливом кримінального права, є тією чи іншою мірою похідною від кримінального права. Суб'єкти кримінальних правовідносин є видом суб'єктів кримінально-правового права. Під суб'єктами кримінальних правовідносин розуміються суб'єкти, юридичні повноваження (юридичні суб'єктивні права, юридичні обов'язки і (виділяється рядом юристів) юридична компетенція) яких передбачено положеннями позитивного кримінального права, як-от суб'єкт правопорушення, особа, яка не досягла віку кримінальної відповідальності (або перевищила його) і вчинила відповідне діяння, неосудна особа, яка вчинила відповідне діяння, потерпілий, рятівник, ряд третіх осіб (наприклад, колектив, який бере особу на поруки), органи публічної влади. Ось перелік ряду суб'єктів суспільства, який дозволяє побачити, що суб'єктами кримінально-правового впливу є практично всі суб'єкти суспільства: населення (населення відрізняються від суспільства тим, що населення – це система фізичних осіб певного регіону світу або світу в цілому, тоді як суспільство – це система всіх суб'єктів суспільства; кожна фізична особа є суб'єктом, як мінімум, абсолютних кримінальних правовідносин, але населення не є суб'єктом кримінальних правовідносин), суб'єкти, які займаються профілактикою вчинення кримінальних правопорушень і суміжних явищ, дослідники кримінального права (вчені, практикуючі юристи, громадські діячі, журналісти і взагалі носії всіх видів правосвідомості), законодавець (зокрема, депутати, політичні та спеціалізовані структури парламенту, керівник держави у світлі правомірної правотворчої діяльності, а не тільки у світлі вчинення кримінальних правопорушень у зв'язку із професійною діяльністю), департаменти органів публічної влади, пов'язані із правотворчою діяльністю (зокрема, науково-експертні управління, юридичні служби), міжнародна спільнота (зокрема, міжнародні міжурядові і неурядові організації, міжнародні рухи), масові зібрання, громадські організації, правозахисники, посередники, волонтери, суб'єкти кримінального процесу, кримінального виконавчого процесу, адміністративного процесу (наприклад, наглядових процедур), ЗМІ, Інтернет-спільноти, гіпотетичні траблшутери у сфері кримінального права і пов'язаних із ним питань.

Види характеристик антропологічних залученості, відчуженості і перенасиченості можна класифікувати,

зокрема, так: 1) за сферами життєдіяльності людини і суспільства (сферами особистості людини і похідних від людини соціальних утворень): біологічні, психічні, духовні (якщо вважати, що в традиційній науці духовне відокремлюється від психічного), соціальні (точніше, соціально-психічні, або, як частіше кажуть, соціально-психологічні, оскільки соціологічні явища не існують без психічних явищ), технологічні; 2) за обсягом стану: індивідуальні стани (наприклад, стан суб'єкта в кримінальному провадженні/кримінальній справі) і колективні стани (наприклад, стан, викликаний впливом кримінального права на населення). Повсякчасно зустрічаються комбінації наведених видів ситуацій. Питання межі між зазначеними видами ситуації в чималому ряді випадків є складним. На підставі цього до численних класифікацій прав людини буде корисним додати дві відповідні класифікації. Викладене засвідчує і те, що залученість, відчуженість, перенасиченість суб'єкта бувають біологічними, психічними, духовними (з урахуванням наведеного застереження), соціальними (соціально-психологічними) і технологічними, а також індивідуальними і колективними. Юридичні (зокрема, кримінально-правові) залученість, відчуженість і перенасиченість не є видами якогось із зазначених видів залученості, відчуженості і перенасиченості. Це пояснюється тим, що право, будучи регуляторними патернами, соціальними (соціально-психологічними) нормами, розповсюджується на всі сфери життєдіяльності людини і суспільства. Кримінальне право має бути одним із чинників балансів між сутностями, переліченими в наведених класифікаціях.

Повсякчасно трапляються залученість, відчуженість і перенасиченість суб'єктів кримінального права, іншими словами, кримінально-правові залученість, відчуженість і перенасиченість суб'єктів. Зрозуміло, що це залученість, відчуженість і перенасиченість суб'єктів суспільства у світлі їх зв'язку з кримінальним правом.

Існування, бачення і розуміння цих явищ дозволяє ефективніше досліджувати і реформувати кримінальне право та його вплив на життєдіяльність людини і суспільства на підставі як наведених класифікацій сутностей, так і на підставі акцентування уваги на притаманних таким сутностям характеристик, які в межах інших класифікацій залишаються у більшому затінку, зокрема, через рівень розповсюдженості певних змістовних (філологічних) асоціацій. Справа в тому, що використання слів «залученість», «відчуженість» і «перенасиченість» дозволяє звернути увагу на ті характеристики людини і суспільства, які традиційно залишаються поза увагою при використанні інших слів, хоча можуть і позначатися такими іншими словами. А це допомагає досягти більш високої якості у сферах створення, тлумачення кримінального права, кримінально-правової кваліфікації і реалізації кримінального права. Як і регуляторних патернів, соціальних (соціально-психологічних) норм в цілому.

КК України не містить переліку, дефініцій принципів кримінального права (включаючи положення про юридичну техніку КК України), як і вказівок на їх роль (положення-принципи були би, зокрема, орієнтиром для населення, законодавця і колізійними положеннями або принаймні компонентами таких положень), хоча в чималій кількості інших юридичних актів (зокрема, чималой кількості нормативно-правових актів України) питання їх принципів дістало відображення, що було зробити не легше, ніж це можна зробити при вдосконаленні позитивного кримінального права України. Викладена ситуація пов'язана не тільки із певною складністю формалізації принципів кримінального права, а й і з поки що недостатньою популяризацією ідеї такої формалізації серед осіб, які мають змогу вплинути на вирішення зазначеного питання. Втім в правотворчості нерідко зустрічається ефект блискавки, хоча так само нерідко із безсистемними

(хаотичними) характеристиками, «шараханням». Зрозуміло, що прямо в КК України не йдеться і про принцип збалансованості (пропорційності, домірності) кримінального права, хоча ряд положень КК України містить безпосередню згадку таких категорій, як необхідність і достатність. Ясно, що такі згадки є спорадичним явищем. Відсутність закріплення в КК України принципу збалансованості кримінального права заважає протидіяти кримінально-правовим відчуженості і перенасиченості. Із викладеного вище випливає, що в подальшому варто з'ясувати співвідношення між балансологією і партикологією, принципом і методом збалансованості і принципом і методом залученості.

Очевидною є потреба у створенні вчення про залученість, відчуженість і перенасиченість в життєдіяльності людини і суспільства, зокрема, у сфері кримінального права. Восени 2018 р. автору цієї публікації спало на думку, що таке вчення доречно назвати партикологією (англ. *particology*, рос. партикология). Ця назва походить від латинського слова «pars», яке означає «частина», «участь», англійських слів «part», яке використовується, зокрема, в таких значеннях, як «частина», «компонент», «деталь», «роль», «доля», «справа», «партія», «сторона», «риси», «аспект», «внесок», «participation», тобто «участь», «participant», тобто «учасник», слова «партія» в його різних значеннях та однокорених і споріднених слів інших мов. Вибір назви обумовлено тим, що відповідне вчення розглядає питання участі суб'єктів суспільства в ситуаціях, в яких вони опиняються, тому ролі таких суб'єктів в різних ситуаціях.

Втім Google відразу допоміг з'ясувати, що слово «партикологія» (в англійських текстах швидко було знайдено слово «particology») не виявилось неологізмом. Раніше воно було використано, як мінімум, в трьох значеннях:

1) в німецькій праці 1969 р. з лінгвістики (Weydt H. *Abtönungspartikeln. Die deutschen Modalwörter und ihre französischen Entsprechungen*. Bad Homburg; Berlin; Zürich, 1969) йдеться про необхідність розвитку галузі лінгвістики «партикологія». Це напрямок, присвячений вивченню таких частин мови, як частки. З'явилися вчені-партикологи [2]. Є вони і в сучасній Україні. Лінгвістична (ширше кажучи, філологічна) партикологія розвивається все швидше;

2) є відео 2011 р. режисера Кетрін Маршалл (Kathryn Marshall) тривалістю 4 хвилини 15 секунд під назвою «Particology». В коментарі до нього зазначається, що воно є короткою експериментальною анімацією, створеною під впливом мікрографічних зображень клітин, кислот, бактерій, вірусів, в якій використовуються техніка малювання на склі та анімаційні стоп-кадри [3];

3) Юска Томі Калева Рекканен (Juska Tomi Kaleva Rekkanen) і його колеги вивчають струмені, які виникають при зіткненні протонів під час проведення експерименту Compact Muon Solenoid (CMS) в CERN. Цей напрямок фізики зазначений вчений не пізніше 2017 р. назвав струменевою партикологією (англ. *jet particology*) [4].

Наведене вище слово «партикологія» є багатозначним словом. Це не були слова-омоніми. Для більшої ясності можна використовувати терміни «філологічна партикологія», «біологічна партикологія», «фізична партикологія» і т. ін. Так само можна казати про антропологічну, соціально-психологічну, юридичну, кримінально-правову партикологію.

Антропологічна партикологія спрямована на ствердження антропологічної залученості і протидію антропологічним відчуженості і перенасиченості. Ця партикологія (проявом якої є юридична, зокрема, кримінально-правова партикологія) для створення, підтримування і зміни антропологічної залученості використовує принцип і метод антропологічної залученості. Проявами зазначеного принципу є принцип і метод юридичної, зокрема, крими-

нально-правової залученості. Застосування цих принципів і методів здатне призвести до підвищення ефективності права. При перевірці положень права на відповідність принципу правової певності приділятиметься більше уваги біологічному, соціальному, психологічному, духовному, технологічному станам людини, які виникають під впливом права. Наприклад, позитивним і негативним емоціям, соціальним зручностям і незручностям, викликаним правом.

Постановка питання про існування кримінально-правової партикології і є метою цієї статті.

Для того, щоби було легше ознайомитися із принципом і методом кримінально-правової залученості, проілюструємо його шляхом звернення до досить приземлених питань. Попри можливу ідеологічну непослідовність такого підходу. Ось лише невеликий вибірково розрізнений перелік прикладів кримінально-правової залученості:

1) принцип правової певності в кримінальному праві (зрозуміло, що згаданий принцип є міжгалузевим). Втім, як зазначалося, питання співвідношення між принципами підлягає подальшій розробці. При цьому недотримання принципу правової певності, зокрема, в положеннях позитивного кримінального права, вирахах судів свідчить вже про існування як відчуженості від певності, так і перенасиченості певністю на боці всіх причетних суб'єктів (включаючи населення). Однією із складностей на шляху реалізації концепції правової певності є те, що одні люди почувають себе комфортніше тоді, коли вони розуміють ситуацію якомога краще («знання – сила» і т. ін.), інші – коли вони усуваються від розуміння ситуації (народний вислів «менше знаєш – краще спиши» і т. ін.);

2) врахування в кримінальному праві індивідуальних характеристик суб'єктів кримінально-правового впливу. Кажучи ще більш узагальнено, мова йде про баланс між абстрактним і конкретним, баланс між інтеграцією, диференціацією та індивідуалізацією в кримінальному праві (із узагальнених позицій індивідуалізація є проявом диференціації);

3) положення кримінального права про захист державою своїх резидентів, зокрема, тих, які опинилися за кордоном, засобами кримінального права;

4) концепція фактичної помилки в кримінальному праві (зрозуміло, що згадана концепція є міжгалузевим). При цьому відсутність закріплення в позитивному праві узагальнених положень про таку помилку свідчить вже про існування як відчуженості (невідповідності юридичних реалій реаліям природи і т. ін.), так і перенасиченості юридичною необґрунтованістю і, відповідно, різноманітною шкодою на боці всіх суб'єктів (включаючи суспільство), причетних до відповідних ситуацій;

5) відсутність вчинення певного кримінального правопорушення є залученістю відповідних суб'єктів до такої ситуації: осіб, які не вчинили таке правопорушення, осіб, які не стали жертвами відповідного гіпотетичного правопорушення, і т. ін.;

6) інститут обставини, що виключають злочинність діяння. Ці положення впливають шляхом тлумачення з інших положень КК України (якщо брати в ролі прикладу, скажімо, Україну), оскільки відповідні обставини стосуються поведінки, яка не містить всіх ознак певного складу правопорушення. Але позитивно-правове тлумачення у виді прямого текстуального закріплення відповідних обставин видається потрібним, оскільки навіть за його наявності та наявності відповідних доказів у сфері істини фактів в Україні на практиці досить важко домогтися того, щоби кримінальне провадження не порушувалося, а також було припинено у випадку неперевищення меж правомірної шкоди при згаданих обставинах. Існує чимало суперечок і з цього питання. Наприклад, яким є оптимальне регулювання такої запозиченої значною мірою із неофіційного кримінального права обставини, як

виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності;

7) примирна кримінально-правова парадигма, відносна правосуддя.

Це відносно яскраві прості приклади. Зрозуміло, що кожне положення кримінального права повинно відповідати принципу і методу кримінально-правової залученості.

Антропологічна (зокрема, кримінально-правова) відчуженість і антропологічна (зокрема, кримінально-правова перенасиченість) не існують одна без одної, окремо. Це прояв явища «відчуженість-перенасиченість», про яке йшлося вище. Кримінально-правові відчуженість і перенасиченість проявляються, зокрема, у виді кримінально-правових «одинокості», ігнорування, залишення напризволяще, ізоляції, недотримання рівноправ'я, обмеження або ліквідації обґрунтованої незалежності суб'єктів суспільства, сегрегації, у виді невинуватого рандомізації у сфері кримінального права. Наприклад: створення, дослідження положень кримінального права, кваліфікація на підставі положень кримінального права, реалізація положень кримінального права за принципом і методом «генератор випадкових патернів», а також неправильні рішення і поведінка, які стали наслідком застосування таких принципів і методів; неналежна забезпеченість кримінального права (зокрема, неналежна дієвість профілактики злочинності, що призводить до великого навантаження на кримінальне право, відсутність криміналістичних ідей і процесуальних положень, які дозволили би ефективно реалізувати кримінальне право, неналежна забезпеченість банкетних положень кримінального права відповідними юридичними актами, недостатня забезпеченість реалізації кримінального права ресурсами); «приватизація» кримінального права (позиція «кримінальне право – це я»), тоді як право не є чіткою «власністю» (це не стосується питань інтелектуальної власності), зокрема тих, хто «завдяки» праву заробляє гроші і отримує інше майно в силу професійної діяльності, і тих, хто навчився використовувати недоліки права у власних інтересах та інтересах інших суб'єктів суспільства, тоді як юрист має бути посередником між правом та іншими суб'єктами суспільства; ситуація, яка полягає в тому, що представник населення (через культурні, ідеологічні, релігійні, інші переконання), дослідник, депутат, суддя, громадський діяч залишаються недочутими або опиняються в меншості (аж до стану одинака) у сфері кримінального права (так, політики, законодавець часто не дослухаються до правильних ідей юристів); ситуація, яка полягає в тому, що філолог не може домогтися виправлення помилок в кримінально-правових текстах (так, юристи з огляду на законодавчі тексти вимушені використовувати неправильний термін «вчинити злочин» замість правильного «скоювати злочин», оскільки як в паспорті українською мовою прізвище пишуть (а це часто роблять із помилками), так воно і використовується в інших випадках; зусилля філологів поки що марні); недостатня охорона кримінальним правом суспільних відносин (зокрема, істотне ігнорування питань потерпілого в позитивному праві і на практиці); байдужість з боку того чи іншого суб'єкта до певного кримінального правопорушення (зокрема, потреб потерпілого, правопорушника, рятівника, третіх осіб, населення, органів влади і т. ін.); розміщення складу злочину не в тому розділі кримінального кодексу, в якому потрібно; вихоплене із контексту невірне розуміння питань кримінального права; недостатня кваліфікація вчиненого; вибіркоче правосуддя; кримінально-правовий вплив, який не відповідає природі виду суб'єкта, суспільства в цілому, природі конкретного суб'єкта (на одних позбавлення волі спільно із супутніми умовами справить позитивний вплив, зокрема, особа зможе тією чи іншою мірою покаятися, виправитися, на інших – негативний,

за якого особа стане несамовитою, втратить фахові навички, обзаведеться тюремними і злочинними звичками, втратить родину, житло, роботу і т. ін.); виправна праця (обов'язкова або добровільна, зокрема, така, що дозволяє отримати майнові переваги), яка не відповідає природі конкретної людини (наприклад примітивна праця творчої високоінтелектуальної людини); знущання засуджених над іншими суб'єктами (зокрема, жертвами кримінальних правопорушень, адміністрацією, населенням), яке не є виправданим; недосконалість кримінально-правової статистики, зокрема, через латентність злочинності, недоліки методології і організації ведення статистики.

Ще одна ілюстрація: почуття відчуженості від близьких, світу, справедливості, правосуддя, які можуть виникати у помилково засудженої особи, особливо, помилково засудженої до довічного позбавлення волі або до смертної кари. Відчуженість звичного ув'язненого від місць позбавлення волі, яку така особа переживає і відчуває за межами зазначених місць, є відчуженістю іншого характеру.

Ось складений на підставі досить приземленого підходу невеликий вибіркочий розрізнений перелік інших прикладів кримінально-правових відчуженості і перенасиченості і, відповідно, відхиленя від кримінально-правової залученості (порушень принципу і методу кримінально-правової залученості):

1) кримінально-правова аномія, тобто аномія у сфері кримінального права, кримінально-правовий компонент аномії;

2) кримінально-правові ірраціоналізм, ретретизм (ескапізм), нігілізм, популізм;

3) кримінально-правова держава (ширше кажучи, публічна влада) і кримінально-правове суспільство. Кримінально-правова публічна влада – це публічна влада, яка робить кримінальне право основним або одним із основних заходів регулювання життєдіяльності людини і суспільства. Кримінально-правове суспільство – це суспільство, в якому кримінальне право є основним або одним із основних заходів регулювання життєдіяльності людини і суспільства. Такі явища є негативними. На відміну від явищ, які позначаються термінами «конституційно-правова публічна влада» і «конституційно-правове суспільство». Явище кримінально-правової публічної влади є проявом більш широкого явища – криміналізованого публічно-правової влади. Це більш широке явище включає в себе, зокрема, такі явища, як публічно-правова влада, що сповідує злочинні «поняття», культ злочинності, а також яка загрузла у вчиненні кримінальних правопорушень, активно чи пасивно культивує виникнення та існування криміналізованого суспільства в цілому і (або) його компонентів. Явище кримінально-правового суспільства є проявом більш широкого явища – криміналізованого суспільства. Це більш широке явище включає в себе, зокрема, такі явища, як суспільство, що сповідує злочинні «поняття», культ злочинності, а також яке загрузло у вчиненні кримінальних правопорушень, активно чи пасивно культивує виникнення та існування себе і (або) своїх компонентів в такому стані. Для кримінально-правової публічної влади і кримінально-правового суспільства характерним є такий засіб впливу, як висловлюються фахівці і люди в цілому: кримінально-правові «надмірна терапія», «експансія», «гіпертрофія», «ексцес», «полон» «передозування», «засилля», «репресивність», «жорстокість», «диктатура», «терор», перебування в «заручниках» у кримінальному праві і т. ін. Такий засіб впливу є порушенням принципу *ultima ratio (regum/regis)*, який, зрозуміло, є проявом уявлень про уявлень про те, в чому полягає достатність. Криміналізована публічна влада і криміналізоване суспільство ґрунтуються на криміналізованих суб'єктах, для яких є характерним криміналізованих їх антропологічних патернів, психіки, ідей, менталітету, поведінки. Із видами кримінальності, кримі-

налізації, криміналізованості пов'язані види віктимності, віктимізації, віктимізованості;

4) відчуженість (від нормального стану речей) і пере-насиченість (насиченість різноманітними негативними явищами), які є наслідками кримінального правопорушення;

5) відсутність в кримінальному кодексі термінологічного словника (тезауруса);

6) необхідність більш повно передбачити в Загальній частині КК України положення вчення про склад кримінального правопорушення та його наслідки, зокрема, мають бути передбачені дефініції складу кримінального правопорушення (злочину, кримінального проступку), складу малозначного діяння, дефініції і види всіх елементів та ознак складу кримінального правопорушення (злочину, кримінального проступку), малозначного діяння, дефініції непереборної сили, казусу, дефініції і види фактичної помилки, кримінально-правове значення наведених понять, впорядковані положення про кримінально-правові заходи (зокрема, дефініції і прямиї перелік форм кримінальної відповідальності), що вимагається чималою кількістю принципів кримінального права. Викладене є проявом порушення баланс між диференціацією та інтеграцією в кримінальному праві;

7) коли йдеться про дію положень позитивного кримінального права за колом осіб, то необхідно казати не тільки про суб'єкта злочину, а і про потерпілого. Можна винести на обговорення питання про те, чи не варто без умов на кшталт видів суб'єктів злочину і видів злочинів розповсюдити КК України на злочини, як вони визнаються за КК України, вчинені проти громадян України, осіб, які є іноземними громадянами, що проживають постійно в Україні, осіб без громадянства, що проживають постійно в Україні, і зареєстрованих в Україні юридичних осіб. З одного боку, ймовірно, положення із ч. 1 ст. 8 КК України, де йдеться тільки про тяжкі або особливо тяжкі злочини (не кажучи вже про зайві слова «прав і свобод», які здатні призвести до помилкового обмежувального розуміння сенсу відповідного положення), не відповідає Конституції України, як свого часу це було із положенням, передбаченим ст. 69 КК України. Публічна влада повинна захищати своїх суб'єктів суспільних відносин, а не кидати їх напризволяще, як і себе, що є актуальним для всіх юрисдикцій. Як видається, такий погляд є не проявом кримінально-правової перенасиченості (репресивності, розгнужаності), а проявом кримінально-правової залученості (охорони, турботи, емпатії), спрямованим, відповідно, на протидію кримінально-правовій відчуженості (байдужості). З іншого боку, зараз реалізувати зазначену пропозицію складно через брак ресурсів (організаційних, економічних і т. ін.);

8) порушення обґрунтованих уявлень про криміналізацію і декриміналізацію, пеналізацію і депеналізацію призводить до виникнення кримінально-правових відчуженості і перенасиченості. Яскравий приклад – склад злочину «незаконне збагачення» в тому вигляді, в якому його передбачено ст. 368² КК України. Д. Г. Михайленко шляхом застосування тесту на пропорційність щодо обмеження презумпції невинуватості, передбаченого ст. 20 Конвенції ООН проти корупції [5], дійшов висновку, що зазначена норма обмежує презумпцію невинуватості [6]. Згодом Рішенням Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 р. № 1-р/2019, стосовно якого мають місце різного змісту окремі думки ряду суддів зазначеного суду і розбіжна думка судді зазначеного суду, згадану статтю було визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) [7]. Коментуючи зазначене Рішення Конституційного Суду України, Є. Л. Стрельцов пише, зокрема, таке: «Прийняття та застосування кримінального законодавства, в всякому разі в цивілізованих державах, розглядається як «остання можливість» держави у вирішенні складних соці-

ально-негативних проблем і ніколи (!) не повинно застосовуватися з наявністю «революційної правосвідомості» та «нешадною боротьбою зі злочинністю» [8]. Час покаже, яким буде нове українське положення про незаконне збагачення. Схожі складності кримінально-правової протидії незаконному збагаченню існують не тільки в Україні;

9) далеко не кожна юрисдикція може похвалитися наявністю реєстру рішень публічних судів, особливо доступного в Інтернеті і безкоштовного. Україна може. Але регулювання і функціонування такого реєстру характеризується рядом недоліків, і, відповідно, рядом проявів кримінально-правових відчуженості і перенасиченості.

Так, згідно із ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 р. № 3262-IV в текстах судових рішень, що відкриті для загального доступу через оприлюднення на офіційному веб-порталі судової влади або офіційне опублікування, не можуть бути розголошені відомості, що дають можливість ідентифікувати фізичну особу, а до таких відомостей віднесено зокрема імена (ім'я, по батькові, прізвище) фізичних осіб [9]. Зрозуміло, що і тут потрібно шукати баланс: не можна допустити невиправданого розголошення інформації про особу і виникнення непотрібної індивідуальної і колективної стигматизації (скажімо, в Україні кримінальні судові процеси над неповнолітніми є закритими). З цього питання є більш широка робота автора цієї публікації [10].

Крім того, працездатність і пошуково-інформаційні можливості веб-порталу, на якому міститься український Єдиний державний реєстр судових рішень варто вдосконалити. Наприклад, в судових рішеннях необхідно розмішувати гіперпосилання на пов'язані судові рішення (зокрема, на рішення вищестоящих і нижчих судових інстанцій у відповідному судовому провадженні).

Ніл Деграсс Тайсон в тринадцятому епізоді «Нестрашна темрява» телесеріалу «Космос. Одиссея простору-часу» каже так: «[Часом] Ми використовували науку не за призначенням, як і будь-який інший інструмент, що знаходиться в нашому розпорядженні. І ось чому не можна дозволити їй залишатися лише в руках меншості, яка має владу. Чим більше наука належить всім нам, тим менш ймовірним є зловживання нею». Ці слова якнайкраще ілюструють викладені складності із зазначеним реєстром. Але зрозуміло, що сказане в телесеріалі має універсальне значення і є однією із наріжних ідей людства.

Із темою кримінально-правових залученості, відчуженості і перенасиченості пов'язано питання підконтрольності кримінального права суспільству в цілому і його суб'єктам, офіційного і неофіційного кримінального права.

Всі компоненти кримінального права, наприклад, кримінально-правові патерни (ідеї, поведінка), підлягають аналізу на предмет того, якою мірою вони перебувають в ситуаціях залученості, відчуженості, перенасиченості. Вище було сказано про те, що антропологічна (зокрема, кримінально-правова) відчуженість і антропологічна (зокрема, кримінально-правова перенасиченість) не існують одна без одної, окремо. Втім, ймовірно, життєдіяльність людини і суспільства є більш різноманітною: всі компоненти життєдіяльності людини і суспільства тією чи іншою мірою перебувають як в ситуаціях залученості, так і в ситуаціях відчуженості-перенасиченості (антропологічних), оскільки кожен такий компонент має як позитивні, так і негативні характеристики. Всі компоненти кримінального права мають позитивні і негативні характеристики. Тому вони тією чи іншою мірою перебувають як в ситуаціях кримінально-правових, юридичних, антропологічних залученості, так і в ситуаціях кримінально-правових, юридичних, антропологічних відчуженості-перенасиченості. Варто прагнути визначити цю міру в цілому і щодо кожного компонента, що наразі є досить складним питанням відповідних критеріїв і методології.

В подальшому підлягає з'ясуванню, те, чи існують і, відповідно, чи підлягають виділенню залученість, відчуженість і перенасиченість щодо кожного компонента живої природи, відмінного від людини і суспільства, тобто чи розповсюджуються положення біологічної балансології на всі такі компоненти. Глибинне форматування

сутностей для створення антропологічної партикології робить тільки перші кроки. Цей напрямок навряд чи стане достатнім чинником створення загального благоденства, але він спроможний досить відчутно покращити ситуацію в світі в межах наявної парадигми життєдіяльності людини і суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // *Офіційний вісник України*. – 2001. – № 21. – С. 1. – Ст. 920.
2. Горбачевская С. И. Немецкие модальные частицы как иллокутивные индикаторы (опыт сравнительно-сопоставительного анализа). *Вестник МГУ. Серия 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2005. №1. С. 21-30.
3. Marshall K. Particology. URL: https://www.youtube.com/watch?v=geJLb8C_ddM&t=182s (application date: 05.26.2020).
4. Pekkanen J. Jet Particology & Search for New Massive Particles. Aalto University publication series. Doctoral dissertations. 2017. URL: https://cds.cern.ch/record/2646360/files/TS2018_023_2.pdf (application date: 05.26.2020).
5. United Nations Convention Against Corruption. 10.31.2003. URL: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf (application date: 05.26.2020).
6. Михайленко Д. Г. Обмеження принципу презумпції невинуватості нормою про незаконне збагачення в Україні: соціальна обумовленість та тест на пропорційність. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 17. С. 356-400.
7. Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019 у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368² Кримінального кодексу України // *Офіційний вісник України*. – 2019. – № 36. – С. 122.– Ст. 1291.
8. Стрельцов Є. Л. Необхідність дотримання кримінально-правових постулатів, або щодо дискусії про встановлення відповідальності за незаконне збагачення. *Юридичний вісник України*. 2019. № 10. С. 2.
9. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22 грудня 2005 р. № 3262-IV // *Голос України*. – 2006. – № 7.
10. Гуртовенко О. Л. Юридичні аспекти залученості і відчуженості особи в суспільстві: на прикладі кримінального права і не тільки. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 2. С. 1-10.